

Mimořádná okamžitá pomoc – vážná mimořádná událost v důsledku nečekaného navýšení cen energie a jejího vyúčtování

Vyhodnocení dávky je nezbytné vést citlivě s vědomím specifičnosti situace vzniklé bez vlastního zavinění žadatele nebo jeho rodiny **ve spojitosti s ukončením činnosti některých dodavatelů energií a přechodu k dodavatelům poslední instance** (dále jen „DPI“). Na tento doporučený postup lze nahlížet jako na **orientační**, tzn., že **Úřad práce ČR** (dále jen „ÚP ČR“) **zhodnotí situaci hmotné nouze u každého případu individuálně dle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů** (dále jen „ZPHN“).

Základní poradenství:

Všem osobám, které zkontaktují ÚP ČR, protože potřebují pomoc z důvodu navýšení cen energií, je potřeba podat informace:

- ✓ **o dávkách na bydlení** (*příspěvek na bydlení podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, doplatek na bydlení podle ZPHN*) a o základních podmínkách pro jejich nárok,
- ✓ **o mimořádné okamžité pomoci** (dále jen „MOP“) z důvodu vážné mimořádné události, kterou lze poskytnout v souvislosti s vyúčtováním energií, a o jejich podmínkách nároku (viz níže),
- ✓ o nutnosti okamžitě **přejít z režimu DPI k běžnému dodavateli** (je možnost přejít ke kterémukoliv dodavateli energií; nemusí se zůstat u dodavatele, který byl určen jako DPI),
- ✓ o vhodnosti **provést samoodečet** při ukončení DPI režimu či ukončení smlouvy o dodávce energií (za účelem zaznamenání reálné spotřeby, která může být nižší oproti fiktivně vypočítané spotřebě – to je důležité zejména v případě, že spotřebitel omezil oproti běžnému chování výrazněji svoji spotřebu),
- ✓ o možnosti, že pokud spotřebiteli nesouhlasí částky při vyúčtování s ohledem na započtenou spotřebu, že je potřeba **podat reklamaci** (zvláště u vyúčtování Bohemia Energy a dalších skončivších dodavatelů),
- ✓ o možnosti u nedoplatku za vyúčtování požadovat a domluvit se na **splátkovém kalendáři**, s tím, že je třeba mít na mysli, že ne vždy je nastavení splátkového kalendáře způsobem pro vyřešení úhrady nedoplatku z vyúčtování; je třeba brát ohled na skutečnost, že případné splátky z vyúčtování ve spojení s běžnou úhradou zálohy na spotřebu energií (u kterých se očekává zvyšování), mohou osobu (rodinu) dostat do obtížně řešitelné finanční situace,
- ✓ o právu spotřebitele, že zálohy nemohou být jednostranně uloženy dodavatelem, že spotřebitel si může jejich výši sjednat a přizpůsobit své očekávané spotřebě, platební schopnosti a strategii.

Žadatele je vždy třeba jasně informovat o těchto skutečnostech a vysvětlit mu, jaké kroky je potřeba udělat, jelikož mohou mít i následně vliv na možné přiznání nároku na MOP. Správní orgán je vždy povinen vyhodnotit, zda žadatel využil všechny možnosti k tomu, aby co nejvíce zmírnil dopady nečekaného navýšení cen energií.

Dále bude žadatel informován o možném získání nároku na další nepojistné (či i pojistné) sociální dávky. Jen na základě podané žádosti může ÚP ČR vyhodnotit, zda nárok na dávku vznikne nebo nevznikne. ÚP ČR je povinen, jako každý správní orgán, přijímat jakékoliv žádosti, které jsou v jeho kompetenci. Z uvedeného důvodu není možné, aby zaměstnanci ÚP ČR predikovali výsledek hodnocení a žádosti nepřijímali. **Klientům je potřeba poradit a co nejvhodněji pomoci, nikoliv je odrazovat.** V této věci je vhodné být **v kontaktu i se sociálními pracovníky úřadů obcí v přenesené působnosti nebo krajských úřadů** a ve spolupráci s nimi řešit situaci společných klientů a navzájem si pomáhat.

Nedoporučuje se vyhovět žádostem o MOP na zálohy plateb energií s ohledem na následující:

- ✓ Dávka není opakující se, **řeší jednorázovou situaci a nemá potenciál reálně řešit situaci žadatele**, kdy nemá prostředky na vysoké zálohy každý měsíc.
- ✓ Charakter dávky není koncipován na úhradu předepsaných záloh, protože nejde o konečný náklad (při vyúčtování mohou vzniknout přeplatky).
- ✓ **Je zde vysoké riziko ne hospodárného využití státních prostředků**, protože by došlo k výplatě finančních prostředků na zálohy, které **mohou být zúčtovány a navraceny zpět žadateli** a ÚP ČR tyto navracené finanční prostředky **nemůže vymáhat** (riziko ne hospodárnosti není úměrné reálnému přínosu opatření poskytnout MOP na zálohy).
- ✓ Uvedené riziko umocňuje fakt, že poskytnutí MOP na zálohy, které jsou nyní vyměřeny v neobvykle vysokých částkách, neumí reflektovat změnu chování spotřebitele.¹

Žadatelé budou informováni, že je možné se obrátit na ÚP ČR s žádostí o dávku MOP při poskytnutí vyúčtování od DPI v případě, že osobě (rodině) její příjmová, sociální a majetková situace neumožní vlastními silami překonat tuto situaci.

Pokud má ÚP ČR povědomí o tom, že se konkrétní osoba, která uhradila zálohy v režimu DPI, dostala do situace, kdy nemá finanční prostředky na zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb, je možné této osobě na překlenutí situace poskytnout dávku MOP sociální vyloučení², která může být ve výši až 1 000 Kč poskytnuta i několikrát v měsíci (součet částek nesmí za rok překročit sumu 15 440 Kč). U této situace MOP se hodnotí osoba bez okruhu společně posuzovaných osob a zda s ohledem na své neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků nemůže úspěšně řešit svoji situaci a je ohrožena sociálním vyloučením.

S ohledem na výše uvedené je **správní orgán povinen přijmout veškeré podané žádosti** a je na uvážení ÚP ČR na základě předchozí komunikace s klientem, zda bude dávka nepřiznána či žádost vyhodnocena jinak. Je nutné ale žadatele do ničeho

¹ Spotřebitel může enormně snížit svoji spotřebu při tak vysokých zálohách, nebo naopak se kvůli vysokým zálohám bude chovat nezodpovědně a na spotřebě šetřit nebude.

² Podle § 2 odst. 6 ZPHN.

nenutit (aby „přepsal“ svoji žádost apod.) a citlivě mu vše vysvětlit. **V individuálních případech, pokud by uhrazením zálohy na energie v režimu DPI byla osoba ohrožena ztrátou bydlení**, je možné poskytnout na úhradu ostatních nákladů na bydlení **dávku MOP nezbytný jednorázový výdaj**³. Opět při výše uvedeném postupu úpravy stávající žádosti či podání žádosti nové. Samozřejmě **je možné poskytnout MOP⁴ i na jiné výdaje**, které souvisí s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby nebo na úhradu odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte.

Jelikož se u některých situací u MOP (jednorázový výdaj, sociální vyloučení) osoba posuzuje bez společně posuzovaných osob⁵, je možné u hodnocení celkových sociálních a majetkových poměrů aplikovat § 15 ZPHN a posuzovat využívání jiného než vlastního majetku, které umožňují zpravidla osoby blízké. Mělo by se jednat o ojedinělé situace (ne paušálně po všech osobách blízkých vyžadovat výpisy z účtu apod.), kde bude mít ÚP ČR povědomí, že osoba blízká má takový majetek, že není potřeba MOP poskytnout. Je nutné upozornit, že se u MOP, která bude poskytnuta v souvislosti s energetickou krizí, nebude přihlížet v rámci majetku ke dvojnásobku částky životního minima jednotlivce⁶.

Postup vyhodnocení u žádosti o MOP na vyúčtování (při vzniku nedoplatků):

- ✓ V souvislosti se zvyšováním cen energií může dojít při vyúčtování k situaci, že osobě nebo společně posuzovaným osobám vznikne nedoplatek a jejich příjmové, sociální a majetkové poměry jim neumožní vlastními silami překonat tuto situaci.
- ✓ V takovém případě je možné poskytnout **MOP z důvodu vážné mimořádné události**.⁷
- ✓ MOP je možné poskytnout pouze osobě nebo společně posuzovaným osobám, které **do konce roku 2021 požádaly o uzavření standardní smlouvy jako noví zákazníci mimo režim DPI**.⁸
- ✓ **Na MOP mají nárok oprávněné osoby** (§ 5 ZPHN) pobývající na území ČR v některém z „legálních režimů“ na základě zákona o pobytu cizinců (disponující např. povolením k dlouhodobému pobytu, povolením k pobytu na základě víz – vízum nad 90 dní za účelem strpění pobytu na území). Všechny výše uvedené kategorie osob **musí mít na území ČR zároveň bydliště** (tj. sepětí s ČR).

³ Podle § 2 odst. 5 písm. a) ZPHN.

⁴ Podle § 2 odst. 5 písm. b) a c) ZPHN.

⁵ Podle § 36 odst. 2 ZPHN.

⁶ Podle § 14 odst. 1 ZPHN.

⁷ Podle § 2 odst. 4 ZPHN.

⁸ MOP lze poskytnout jak v měsíci, kdy k vyúčtování došlo, tak i v následujícím měsíci (např. leden 2022), kdy je splatnost faktury za vyúčtování, jestli v tomto měsíci je uplatněna žádost o MOP.

- ✓ **MOP se poskytuje jen jedna do rodiny** (hodnotí se pro nárok a výši MOP vždy celý okruh společně posuzovaných osob, i přesto, že někdo z okruhu nesplňuje podmínky podle § 3 ZPHN a oprávněnost podle § 5 ZPHN⁹).
- ✓ **U MOP se přihlíží k sociálním a majetkovým poměrům** žadatele a osob společně posuzovaných¹⁰ (formulář Prohlášení o celkových sociálních a majetkových poměrech).
- ✓ **U MOP se nezohledňují dluhy, hypotéky, leasing, náklady spojené s podnikáním** (např. nájem provozovny a další povinné splátky) apod. Je však **možné zohlednit poplatky za užívání telefonu, internet** apod.
- ✓ **K žádosti se bude dokládat prohlášení o příjmech** (formulář „Doklad o výši měsíčních příjmů“) a **výpis ze všech bankovních účtů** žadatele a osob společně posuzovaných.
- ✓ **Přihlíží se k příjmům, které byly vyplaceny v měsíci podání žádosti o MOP.** Mezi tyto příjmy patří zejména mzda (ze 70 %), nemocenské dávky včetně ošetřovného (z 80 %), důchody (z 80 %), podpora v nezaměstnanosti (z 80 %), přijaté výživné (ze 100 %) a další opakující se dávky (ze 100 %, např. rodičovský příspěvek, příspěvek na dítě, příspěvek na živobytí). Jelikož se MOP bude poskytovat na úhradu spojenou s náklady na bydlení, je nutné k příjmům přičíst příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení (ve výši vyplacené v měsíci podání žádosti o MOP). U OSVČ (hlavní i vedlejší činnost) se bude přihlížet k minulému daňovému přiznání a použije se fikce jejich příjmu.
- ✓ Při hodnocení nároku na dávku MOP se plnění podmínek zkoumá v aktuálním kalendářním měsíci, tedy v měsíci, ve kterém byla podána žádost. V aktuálním kalendářním měsíci se ověřuje nejen výše započitatelných příjmů, ale též celkové sociální a majetkové poměry.
- ✓ Výše uvedené v této specifické situaci nevylučuje, aby k posouzení celkových sociálních a majetkových poměrů ÚP ČR za účelem vyloučení účelového převedení (vyzvednutí) finančních prostředků z účtu tak, aby mohl vzniknout nárok na dávku, **požadoval i předložení výpisů z účtů za předchozí měsíce.** Při ověření převodu (výběru) vyšší částky finančních prostředků je třeba vyzvat žadatele k osvědčení, za jakým účelem byly finanční prostředky vyzvednuty. Pokud žadatel neosvědčí způsob užití finančních prostředků, je možné vyhodnotit, že je má s největší pravděpodobností k dispozici, jsou považovány za majetek ve finanční podobě i v měsíci podání žádosti o dávku MOP.
- ✓ Jelikož se MOP bude poskytovat na nedoplatky za energie, je nutné od žadatele **zjistit výši nákladů na bydlení, které je povinen uhradit v měsíci podání žádosti** (záloha za elektrickou energii, záloha za plyn, nájem a jiné uznatelné náklady na bydlení). Pokud by tyto celkové náklady na bydlení

⁹ Podle § 3 odst. 2 ZPHN je-li osoba osobou společně posuzovanou, posuzuje se pro účely zjištění nároku na dávku společně; k této osobě se přihlíží též při stanovení výše dávky. Za společně posuzovanou osobu podle věty první se pro účely zjištění nároku na dávku považuje též osoba, která není oprávněnou osobou.

¹⁰ Znamená to, že bude-li vlastnit osoba (společně posuzovaná osoba) majetek v takové hodnotě, že jeho pronajmutí nebo prodej jí může pomoci vyřešit situaci vlastními silami, za osobu v hmotné nouzi se nepovažuje.

byly nadměrně vysoké, je možné je posoudit individuálně a ohraničit s ohledem např. na nájemné v místě obvyklé jako při stanovení odůvodněných nákladů na bydlení v rámci doplatku na bydlení.

- ✓ **U příjemců doplatku na bydlení** se nejprve vyhodnotí vyúčtování nedoplatku prostřednictvím aplikačního programu (tzn. běžným způsobem zadání) a když vyjde, že se má k doplatku na bydlení doplatit určitá část nedoplatku za energie, připočte se pro účely nároku a výše MOP k příjmům doplatek na bydlení včetně doplacené částky za nedoplatek.
- ✓ **Výše MOP** se stanoví **až do patnáctinásobku částky životního minima jednotlivce** (tj. až do výše 57 900 Kč), což znamená, že **může být poskytnuta i částka nižší**.
- ✓ **U finančních prostředků v hotovosti lze orientačně vycházet z předpokladu, že může jít o situaci hmotné nouze, pokud žadatel disponuje prostředky nepřevyšujícími dvojnásobek životního minima žadatele a osob společně posuzovaných plus dvojnásobku jejich nákladů na bydlení¹¹.**
- ✓ **Pro posouzení, zda je osoba v hmotné nouzi, lze tak při zohledňování majetkových poměrů vycházet např. z následujícího postupu.** Sečte částka součtu životních minim osob společně posuzovaných a celkových nákladů na bydlení za aktuální kalendářní měsíc. Od tohoto součtu se odečtou započitatelné příjmy vyplacené v aktuálním kalendářním měsíci a finanční prostředky v hotovosti¹², které převyšují součet dvojnásobku životních minim žadatele a společně posuzovaných osob a dvojnásobku nákladů na bydlení. Výsledná částka se poté odečte od stanoveného nedoplatku.

Ilustrativní příklady výpočtu MOP na nedoplatky (nezapočítávají se peníze na bankovním účtu v rozsahu 2násobku životního minima a 2násobku nákladů na bydlení):

1. Osoba má příjem z důchodu: 16 000 Kč (80 % = 12 800 Kč)

Náklady na bydlení: 10 000 Kč

Životní minimum: 3 860 Kč

Nedoplatek za vyúčtování: 5 000 Kč

$MOP = \text{nedoplatek} - [\text{příjmy} - (\text{náklady na bydlení} + \text{životní minimum})]$

$MOP = 5\,000 - [12\,800 - (10\,000 + 3\,860)]$

$MOP = 5\,000 - (-1\,060^*)$

$MOP = 5\,000\text{ Kč}$

Zde bude poskytnuta MOP ve výši 5 000 Kč.

2. Osoba má mzdu: 25 000 Kč (70 % = 17 500 Kč)

Náklady na bydlení: 15 000 Kč

¹¹ Podle § 14 ZPHN se nevyžaduje využití majetku (hotové peníze) v případech, pokud to nelze spravedlivě žádat. Navíc podle občanského soudního řádu (odkaz v § 14 odst. 1 ZPHN) jsou z výkonu rozhodnutí také vyloučeny hotové peníze do částky odpovídající dvojnásobku životního minima. Rovněž se u této MOP má pro určení její výše k majetku „pouze“ přihlídnout.

¹² Je nutná obezřetnost ÚP ČR, aby ve finanční hotovosti nebyly duplicitně započítány příjmy vyplacené v měsíci podání žádosti o MOP.

Na bankovním účtu má našetřeno: 20 000 Kč [u této osoby se nepřihlíží k částce 37 720 Kč ($2 \times 3\,860 + 2 \times 15\,000$), tudíž její našetřené peníze se nebudou započítávat]

Životní minimum: 3 860 Kč

Nedoplatek za vyúčtování: 15 000 Kč

$MOP = \text{nedoplatek} - [\text{příjmy} - (\text{náklady na bydlení} + \text{životní minimum})]$

$MOP = 15\,000 - [17\,500 - (15\,000 + 3\,860)]$

$MOP = 15\,000 - (17\,500 - 18\,860)$

$MOP = 15\,000 - (-1\,360^*)$

$MOP = 15\,000\text{ Kč}$

Zde bude poskytnuta MOP ve výši 15 000 Kč.

3. Rodina o 3 členech (matka, otec, dítě ve věku 10 let)

Příjem (u obou se jedná o mzdu) matky a otce: 50 000 Kč (70 % = 35 000 Kč)

Na bankovním účtu má rodina našetřeno: 40 000 Kč [u této rodiny se nepřihlíží k částce 42 340 Kč ($2 \times 9\,170 + 2 \times 12\,000$), tudíž jejich našetřené peníze se nebudou započítávat]

Náklady na bydlení: 12 000 Kč

Životní minimum rodiny: 9 170 Kč

Nedoplatek za vyúčtování: 10 000 Kč

$MOP = \text{nedoplatek} - [\text{příjmy} - (\text{náklady na bydlení} + \text{životní minimum})]$

$MOP = 10\,000 - [35\,000 - (12\,000 + 9\,170)]$

$MOP = 10\,000 - (35\,000 - 21\,170)$

$MOP = 10\,000 - 13\,830$

$MOP = 0\text{ Kč}$

Zde nebude poskytnuta MOP

4. Osoba je na opakujících se dávkách pomoci v hmotné nouzi:

Příspěvek na živobytí: 3 860 Kč

Doplatek na bydlení: 8 000 Kč

Doplatení k doplatku na bydlení za vyúčtování: 4 000 Kč

Životní minimum: 3 860 Kč

Náklady na bydlení: 8 000 Kč

Nedoplatek za vyúčtování: 15 000 Kč

$MOP = \text{nedoplatek} - [(\text{příspěvek na živobytí} + \text{doplatek na bydlení} + \text{doplatení}) - (\text{náklady na bydlení} + \text{životní minimum})]$

$MOP = 15\,000 - [(3\,860 + 8\,000 + 4\,000) - (8\,000 + 3\,860)]$

$MOP = 15\,000 - (15\,860 - 11\,860)$

$MOP = 15\,000 - 4\,000$

$MOP = 11\,000\text{ Kč}$

Zde bude poskytnuta MOP ve výši 11 000 Kč.

** Pokud v závorce vyjde mínusová hodnota, počítá se jako nula.*

Výše uvedená doporučení jsou dočasným mimořádným postupem a budou zpřesňována, případně měněna v závislosti na vývoji situace a opatření vlády České republiky ve věci cen energií. Vyhodnocení dávky je nezbytné vést citlivě s vědomím specifčnosti situace vzniklé bez vlastního zavinění žadatele nebo jeho rodiny. Výše uvedený postup je třeba nahlížet jako na **orientační**, tzn., že ÚP ČR a MPSV jsou **povinni individuálně zhodnotit a odůvodnit, zda v konkrétním případě se jedná o situaci hmotné nouze dle ZPHN.**